

Titel: Et par ord til Frakken og Anti-Frakken, i Anledning af den udkomne Plece Jeg ligger for Døden, kom og beret mig, hvoraf den ene letsindig har attaqveret Geistligheden, og den anden begrædelig forsvaret dem.

Citation: "Et par ord til Frakken og Anti-Frakken, i Anledning af den udkomne Plece Jeg ligger for Døden, kom og beret mig, hvoraf den ene letsindig har attaqveret Geistligheden, og den anden begrædelig forsvaret dem.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16*, ?, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_016-shoot-workid1_016_026.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Et Par Ord til Frakken og Anti-Frakken,

i Anledning

af den udkomne Piece

Jeg ligger for Døden, kom og beret mig.

hvoraf

den ene letsindig har attaqueret Geistligheden, og

den anden begrædelig forsvaret dem.

Trykt efter Begiering.

Kjøbenhavn 1771.

2
3

Monsieur, som ligger for Døden; hvilket han ikke behøver at sige; thi Titlen alene viser, at han er en stor Febricitant, ligger dødelig syg, og raser, begynder sit flyvende Blad meget tvetydigt, ikke just fordi han er saa vittig, hvilket ingen vil beskyldte ham for, som har Taalmodighed nok til at høre ham, men fordi han maa være noget enfoldig, og maaske ikke heller gandske uden Ondskabs Galde: Vore Præsters Vandel, siger han, har længe kommet os fordækt for. Havde han nu talt om alle Verdens Præster i Almindelighed, kunde ingen have gjort ham denne Anmærkning stridig: i det mindste ere Jesuiterne fordækte Folk; hvilket intet fornuftigt Menneske kan

4

nægte. Havde han dog talt om alle Dannemarks og Norges Præster paa engang, havde hans Blame været mindre afskyelig, ihvorvel dog aldeles lastværdig, saa længe han uden Beviser søger at sværte saa anseelig, nyttig, u-undværlig og elskværdig en Stand. Men hvad skal man nu sige om ham, da han i Hovedstaden selv vil finde uværdige og elendige Præster? Vi tiende alle vore Præster i Kjøbenhavn, finder Monsr. derfor nogen af dem uværdige, da bør han nævne dem, bevise sligt, for Guds Ære, og Menneskenes Nytte Skyld, eller og i Mangel deraf passere for en Pasqvil-Skriver, saa meget desto grovere, som det er formasteligt, at lyve en saa ærværdig Stand paa, til saa mange, svage Sieles Forargelse. Monsieur fortæller os pag. 8. 9. fire Præstebuds ubesindige Svar til en Patient, og endda legger han til første Linie pag. 9: Saaledes blev patientens Bud affærdiget hos de fleste. Hvis Monsieurs Beretning skulde nu endog være sandfærdig, saa kan man dog ikke slutte andet deraf, end at Præsternes Tjenestefolk vare grove, men ikke at Præsterne vare

5

det selv. Nu paastaaer man vel, at som Herren er, saa følger ham Svenne; men alle Ordsprog kan slaae feyl. En Præst, fordybet i sine Studeringer, kan let glemme at civilisere en grov Bonde-Lømmel, som han faaer til Tiener; dog var det bedre han ikke glemte det.

Sed nihil est ex omni parte beatum.

I det øvrige er der intet fornuftigt Menneske i hele Kjøbenhavn, som troer, at de fleste Præster i Byen skulde

nægte at berette en Syg, hvad enten det var saa Nat eller Dag. Monsieur burde bevise dette; thi ellers nødes man til at sige om ham: Vee den, som Forargelsen kommer fra & c.

Det er bleven en Grande Mode nu at laste Præster. Nogle gjør det, som ikke selv kan blive det: andre, fordi de ere Frietænkere. De første ere elendige Nedrigheds og Misundelses Slaver, og de sidste ere svage Aander, (skiønt de kalde sig selv stærke, esprits forts) som ikke begribe, at den Geistlige Stand er Solen i en Stat, som opvarmer og opliver den, saa længe ingen mørke Legemer faae Lov

6

at bryde dens Ølands og Straaler. Frietænkere! er du nedrig, saa synk ned med al din indbildte Philosophie til de allernederste og mørkeste Steder i Naturen, og har du endnu mindste Træk tilbage af en naturlig Retfærdighed, saa ær og elsk en Stand, uden hvis Arbeyde i Staterne al Billighed skulde forsvinde paa Jorden; uden hvis idelige Lectioner Tigre og Ulve skulde forundre sig over her menneskelige Kiøns Grumhed.

Monsieur snakker langs op ad Væggene, (pag. 12.) naar han beder Geistligheden ikke at frygte for Straf eller Trængsler, Truosler eller magre Indkomster. Hvem har hørt i al Verden, at man har piint en Præst, fordi han har skriftet en Syg? Raser I, Monsieur! Nok er Glas, saa maaskee han kommer sig. Virkelig troer jeg, at vi nu omstunder have Skribentere, som dypper baade i Blek og i Brændeviin; thi ellers kunde saa Urimelige Narrerier ikke besiele deres Penne. - Hvad er det for et Uveyr (pag. 13.) som truer der kiere Dannemark Mueligt

7

det bliver Dyretid paa Brændeviin, og det er det seneste Uveyr, som truer Monsieur. Vi andre mærke ikke til noget andet. Vi love os af Christian og Mathilde det allerblideste Veyr, og Aspecterne for os har aldrig været saa behagelige som nu. — Hans øvrige Postil-Snak indtil Enden vil vi ikke røre ved denne Gang. Men for ikke at gjøre Monsieur Uret, vil vi ikke give os ud for at vide for vist, enten hans ypperlige Blad er Virkning af Lumstkerie, af Brændeviin, eller af Enthousiasme, eller af alle tre Ting pan engang. Vi vil nu lade ham. gaae for denne Gang i hans egne Klæder, og hverken tale om hans Frakke, eller hans bedrøvede Skilsmisse fra Skiorten, men overlade slige Sottifer og Betifer til hans allerværdigste Contrapart, en Skabning, der meget ligner Monsieur selv; hvorudover der i Stedet for Antipartie burde være et helligt og evigt Venskab. Vi stutte med at ære og velsigne Kiøbenhavns Geistlighed, og derpaa begynde at tale om Eders meget værdige Opponent.

8

Anno 1771 d. 17 August (husk vel paa Aarstallet og Datum; thi Frakken og hans Contrapart blive Skribentere, uødkelige indtil evig Tid, oversatte paa alle Europæiske Sprog, ja Chinesisk, Talmudisk og Guebrisk) skrev Frakkens Opponent i Addref. Contoir. Aviiis No. 135. noget, som just ikke lugtede af Brændeviin; men hør! hvad skeede saa? Frakken toede sin Uskyldighed i Punch, og derpaa begyndte den 21 August, efterat han i fire Nætter og Dage havde samlet mere end Holger Danskes og Buurmans Kræfter i sin egen eene og alleneste Person, at tiltale sin Contrapart saaledes:

— 00000 —

Ja hvad er det? ja hvad er det, som de hæderlige Fiske-Matroner ved Stranden frembringe, naar de disputere med Øret til den eene Side af Flasken? Hvad er det, som to fulde Matroser fortæller hinanden i deres Disputatzer? — 0000 — Slet intet; rien de tout, jeg maa og sige et Fransk Ord; thi vore Helte ere jo Franskmand af Velten? — Saaledes er Frakkens 21 August og slet intet,

9

ja, saa flet intet, at ingen Dødelg kan oversette det paa noget andet Sprog, eller fortælle der efter. — Tys! nogen maa have sagt Frakken dette altsammen, eller og, vaagen af sin Runs, han selv maa have fornummet det; derfor, enten for at sette sin Honeur i fuldkommen Forsvars-Stand, eller og, for at fortjene nok en Styver, kommer han atter frem paa Skuepladsen med en prægtig Piece med Devise:

Veritas odium parit.

Dette rare Stykke er lutter Fisker-Kierlinge Snak, som man blues ved her at skrive, men som den nysgierrige selv ved given Leykig-Hed kan afhøre ved Stranden. Een Sentenz har Frakken, som er artig: Han spørger sin værdige Contrapart, om han maaskee har glemt at pøbelen er fattig, og naar han saae, at man viste Forsømmelse imod store Folk, der har Raad at betale med?

Man veed, at de riige vorde allevegne foretrukken, og at den fattige er alletider foraget:

Pauper ubique jacet.

10

Skulde Frakken have Ret, at Geistligheden her i Kiøbenhavn fører sig ligeledes op, henseende til Saligheds og Sacramentets Sag, da var det i allerhøyeste Grad vederstyggeligt og beklageligt, Men Gud være lovet! Vi troe ikke Monsieur,

Det er og en snorrig Tanke, hvad Monsieur siger i Enden af sit udødelige Værk; nemlig at han boer paa tredie Etage, der hvor hans Contrapart aldrig har været og aldrig kommer, Hvem kan finde Rede i denne mørke Tale? Hvad kommer det det Almindelige ved, hvor han eller hans Contrapart kommer, enten deres Frakker ligger paa Loftet over 3de Etage, eller i Rendesteenen nær ved Steege-Kielderen? Retfærdige Himmel disputerer man stråledes, naar man vil agere Geistlighedens Sag, saa høy, saa hellig, saa elskværdig en Stand? O ædle Kiemper, store Forfattere! vil I profitere en Styver, vil I skrive Bogstaver med eders Penne, ville I være udødelige, da forliger eder, Kiemper af lige Art, og opholder Eder ved Stranden for

11

at agere Fisker-Kierlingernes og Oploppernes Sager, og paakommende Tvistigheder; men Holder Eder langt fra

Hellige Ting,

Lader perler ikke kastes for Sviin, ikke heller Helligdommen for Hunde.

Men tys! hør nu, hvad Frakkens formeente Banemand siger: Begge Heltene har lært Latin, ja der som meere er, Fransk, derfor bør de begge have Smag og Delikatesse, hør da nu alle de bons Mots, galante og ziirlige Indfald, nette og Parisiske Klygter, Salt, Vittighed og Sindrighed, som vores Helt bruger imod sin Frakke; pag, 8. kommer denne Strand-Cadet Expression til Frakken.

Staae nu frem Skarn! Saare-Skindet væk, jeg vil hielpe at drage Huden af.

Pag. 15. Nedrigste Karl (Ære-Tvv). Pag. 16. Hvad Ære har du Skurk at miste?

Nar - item saa Dum som en Østers.

12

NB. Lad Hr. Conferenz Raad de Suhm, en as de lærdeste og dydigste Mænd, som vores Nord har frembragt, blive uden for Jeres smudske Frakker!

Pag. 17. Er Stempel i panden paa Jer begge, atter et Udtryk af en Skotteroks H.

O gid I begge toe i Gabestokken var,

Du og din Frakke er et lige ædelt Par.

Pag. 17. Afskum. Hundsvot.

Pag. 18. Ieze Brodet, Infame Skarn, Skielm.

Ney nu vil jeg ikke mere. Det er alt nok, og meer end nok, for at bevise, at er Frakken en grov Karl, saa er hans Contrapart endnu meget verre, og Gud forbyde, at nogen Fremmed skulde dømmе vores Nation, enten efter Frakken eller Anti-Frakken. Den eneste Trøst, vi har tilovers, er, at hverken den ene eller den anden kan oversettes paa noget fremmed Sprog; thi alle Linierne ere enten Fisker-Kierlinger-Disputatzer, eller og slet intet.

13

Jeg kan ikke forbigaae, hvad Antisrakken meener pag. 19, nemlig at Himlens Herre vil lydelig komme over os, fordi Frakken, efter hans Ord, skal have forlokket en gammel Kierling, Ney, Antifrakke! tag dig ikke Verden for nær. Verden forgaaer ikke for slige Stød: Men got ØL og Brændeviin gjør Barmhjertighed, siger man; og maaskee en flærk Dosis af disse Sager udgjør nu hos dig en fanatisk Omvendelse, som du i samme Øyeblik sover ud.

Pag. 24. tituleres Frakken af Antisrakken for Rnegt, onde Aand, Hans Forræder. — Er denne Antisrakken ikke et gudeligt og civiliseret Menneske? Bør han ikke ansees som en værdig Defensor for Geistligheden?

Pag. 25, Dine Medbrødre, der Rakkerpak: Ja, Antisrakken maae nok sige om sig selv, at han ikke har været længere end i 4de Lectie. Men hvad om nogen vilde slutte af hans uendelige Overflødighed paa de allernedrigste og allermeest Helved-avlede Skiildsord, at han ikke havde været længere end paa Nye-

14

boders Modinger, paa en Grøn-Ærte-Vogn, eller i on Skorsteen? Hvad om hele Publikum ikke skulde troe det?

Pag. 30. kalder Antifrakken sin Modstandere for en Spidsbube.

Herom faae de selv at komme til rette, som de best veed og lyster. Nok, at det er to gemeene og grove Karle begge to. Med deres Skiildsors vil jeg ikke have mere at gjøre.

Jeg maa dog erindre, at det Vers, som pag. 46 skal appliceres vaa Frakken, er ikke rigtig oversat af hans Modstandere; thi paa got og forstaaeligt Dansk hedder det!

O! Frak og Antifrak! I Fæe er begge to, Og bør til evig Tid i samme Mødding boe.

Monsieur Antifrakke begynder ellers en artig Kiempe-Viise nok pag. 51, som, for at komme Folk til at purgere eller vomere, er (skikkelig lang nok. Han slutter dog endelig tidsidst pag. 54, at han er ingen Poet. Sværge des gaa gjør Han dog ikke, thi tildeels var det u-

15

nødvendigt, tildeels kan jo Geistlighedens Defensor ikke sværge. Ney! det er en hæderlig Karl, saadan en Person, om hvilken Geistligheden maatte ønske, at han aldrig var bleven til.

Det er og nogle smukke Franske Riim, som Antifrakke har stiaalet Udaf en gemeen Tingest, og indklinet pag, 61, hvor der snakkes baade om Pis og Sk.

Jeg vilde som Geistlig ansee Frakken Med Koldsindighed; men min Nidkierhed torde paastaae, at Antifrakkens (ikke Antifrakken selv) smudskede Linier skulde brændes. Dog holdt! hvorfor brændes? Er Baal, eller et Pr. V. ere jo lige herlige Begravelser.

Pag. 67. anfører Antifrak en Fransk Maxime af Gracian, og som han ikke enten af Dovenskab, eller fordi han ingen Ordbog har, kan udføre samme paa Dansk, vil jeg fornøye Læseren med at forklare den:

Om denne Konst at lade Tittgene tage, som de kan, besynderlig naar Ha-

16

vet stormer; de er at sige: Om den Konst at lade Frak og Anriftak løbe, hvor pokker de vil, indtil de faae udraset, Hvilket aldrig Skeer.

Videre:

Der gives Uveyr og Storm i det menneskelige Liv: det er forsigtigt at føge ind i Havnen, for at give dem Tid at drive over.

Det er:

Naar Frak slaer en fagte Vind, saa reyser hans Contrapart Hvirveler. Det er forsigtigt at lee dem begge ud, for at give dem Tid til at begribe, at man foragter al deres Sqalder; at man inderlig ynkes over dem, saavel naar de ataqvere, som naar de forsvare Geistligheden; at det eeneste, man vil bede dem om, er, at de begge i deres Nyeboeders Piecer aldrig tale om Suhmer, saa værdige Zirater i Norden; og endnu langt mindre om Himlens eller Jordens Monarker.

Videre:

Meget ofte er Lægedom verre end der Onde,

17

Det er:

Hæc scio pro certo, quoties cum stercore certo,

Aut vinco, aut vincor, femper ego maculor.

Paa moderne Dansk:

Rør ikke ved Frakken, smit dig ikke paa Antifrakken.

Videre:

Naar Vædskernes Hav er oprørt, saa lad Naturen raade; er der Sædernes Hav, saa lad Moralen styre.

Det er:

Naar Frak og Antifrak skrive af Mavepine, da giv dem begge en dobbelt Suppen; men skrive de af Selvraadighed og Grovhed, da lad de smaa Børn peege Fingre af dem.

Videre:

Ofte viser just Lægenen Klogskab ved ikke at ordonere; og det Fine i hans Konst bestaaer ofre deri, at han ingen Lægedom bruger. Der rette Middel til at stille Folkets Tummel, bestaaer

18

ofte deri, at holde sig rorlig at vige fornuftig tilbage, giver siden Seyer.

Det er:

Lad hverken Frakken eller Antifrakken faae for mange Piller paa engang; vel ere de Heste, men man kan endog give disse Creature for stærk Cuur.

Videre:

En Kilde bliver muddrig, der Mindste man rører op i den; og Vandet bliver ikke klar, førend man lader af at røre derved.

Det er:

Frakken og Antifrakken ere fulde af Mudder, Støv og Skarn, rører ikke ved dem, saa støver og stinker det endnu værre. Kandskee deres Hoveder kan blive klare, reene, luttrede, rensede, naar man lader af at røre ved dem, (fc. med Koste-Skafter) men det kunde maaskee være dem tienligr, om man faa subtil kunde aabne Hiernen paa dem, og der faae indbragt nogle Gran af sund Fornuft og Vittighed; af Smag, Artighed og Høflighed; af nette Ord og Velanstændighed.

19

Videre:

Der er intet bedre Raad for visse Uordentligheder, end at lade dem drive over af sig selv; thi til Slutning standse de sig selv.

Det er:

Der er intet bedre Raad for Frakken og Antifrakken, end at lade dem skrive og tale alt hvad de vil, saa længe de begge ere beskienkede; thi til Slutning, naar Rusen er uddampet, standse de af sig selv. Man har derfor hverken nødig at slaae eller støde dem, at hænge eller brænde dem, at fengsle eller pensionere dem, men kun lade dem smukt skikkelig sove, Rusen ud.

20

Brev

til

Antifrakken

for

at fornøye ham og hans Ligesindede.

Monsieur!

Jeg kan aldrig begribe, hvor de har lært.

at føre saadan en sær og underlig Stiil. De er vel uden Tvivl Student, og jeg holder Dem endog for vittig, i hvorvel Deres Ungdoms Hidsighed kan have forledet Dem til mangfoldige Udtryk, som de vist ikke kan have lært i Gracian. Hvor have de da lært dem? Jeg holder dem alt for honet til, at de enten ved Stranden skulde have omgaaet

21

sammes Matroner, eller at de skulde have lært deres Klygter paa Toldbodvejen, eller nogen Tid sat oppe i en Skorsteen. Hør Monsieur, oprigtig, Frakken har forekommet dem, som er slet Gemyt. Jeg skal hverken sige fra eller til, saasom jeg hverken tiender ham eller forlanger at kiende ham. Hans Skrivelse yttre dog just ikke saa meget Malice som Ubesindighed. Nok er det, at han er kommen dem nedrig for. De har troet, at han har vildet laste en hæderlig Stand, og hvori de maaskee selv ønske at indtræde. Dette har smertet dem mangfoldigt. De har vildet forsvare Standen, og dem selv med, som en forventendes tilkommende Lem af samme. I alt dette har de endnu Ret. Jeg venter aldrig at komme i denne ærværdige Stand, for hvis Lemmer jeg bærer den allerdybeste ærbødighed, som for Dem, Himlens Monarch har sendt mig i hans Søns Sted, imidlertid gjør det mig dog usigeligt ondt, at høre nogen med ringeste Fornærmelse, at attaqvære disse mine Hyrder. Men dydefulde unge Student! kan Skielsdord forsvare noget, ere Skielsdord en Apologie, har nogen

22

Ret, fordi han siger til sin Contraprat: Canaille, Tyv, Spidsbube, o.s.v.? lader noget fornuftig Menneske sig overbevise af Skielsdord? — O! hvem har lært Dem saaa slet en Methode, saa slet en Maade at gaae frem paa? Lad Dem sige! min Herre! naar De vil igiendrive nogen, da samle først sammen alt det phlegme, som De ene, undertryk deres muntre Choleriske Sind, læs, hør og eftertænk, rasl og skriv med allerstørste Koldsindighed. Rør aldrig Tungen, seer aldrig Pennen, førend De mærke hos Dem selv, at de er fuldkommen koldsindig. Det lader Ude af en Advocat (forstaae studeret Advocat) at bruge den allermindste Grovhed i Retten, Mønt han plaiderer baade Hoer- og Mord-Sager. Døm nu selv unge Dydige, hvor ilde det maae lade Dem, at svømme bort i en Syndflod, af de allernedrigste Grovheder som kan optænkes, og det paa en Tid, da de vil plaidere for Kiøbenhavns Præster, som sandelig ingen Advocat behøver, og som saa vidt jeg tiender dem, ere fast alle tilhobe saa plette-frie i deres Levnet, som det er Dødelige tilladt at være det.

Efter at have seet af deres Blade, at de har

23

Vittighed, Omgang med Latinske, Franske og Tydske Skribentere, megen Nidkierhed for Dyden og Sandheden, hvor maa det da ikke smerte mig at see, at De saaledes søler sig op og ned i Grovheder, at De i dette elendige og allernedrigste Studio, synes endog at kunde informere Matrosen selv. De har læst Gracian. Mueligt De har og læst den store Montesqvieu. Har De seet, med hvor megen Koldsindighed denne dydige Philosoph har skrevet imod dem, som baade af Dumhed, og Ondskabsfuld Vittighed attaqvæte ham selv, og søgte at gjøre baade ham og hans Descendenters fuldkommen ulyksalige? Et Skrift, som sigtede til at vise den Christelige Religions Herlighed over alle andre Lærebygninger, et Skrift som sigtede til at prise Monarchier frem for alle andre Regierings-Former, et Skrift som sigtede til at vise Dyd og Retfærdighed i all sin Majestet, og Lasterne i all deres Heslighed og Nedrighed, et Skrift, som sigtede til at gjøre alle Nationers Lykke paa Jorden, saadan et Skrift blev skrevet af den store Montesqvieu. Hans Fiender, de dumme og de trædske, udsprede først

24

over Frankerig, og siden over heele Europa, at dette selvsamme Skrift var fuld af Atheisterie, en Gift for den Monarchiske Regiering, Lasternes Lovsang, Dydernes Ligtale, og alle Nationers Bøddel. Hvad gjør da nu Montesqvieu? hvorledes skrev han imod disse? Skieldte han? Ney! intet blev seet fra hans Pen, intet hørt af hans Mund, uden Majestætisk Koldsindighed og høy Philosophie. Saa store Mønstre er det, at vi maae sette os for at efterfølge, saa ypperlige Mænds Fodspor maae vi gjøre os en Ære af at betræde; men for at lære at gaae, og døe paa Ærens. Vey:

Vi ey ved gammel Strand made vore Leret

tage,

Ey i Nyeboder gaae, for Viisdom der at

smage,

Ey paa Amager-Torv, blandt Strands-Cadetterne

Opsøge Smag og Viid, og Videnskab-